

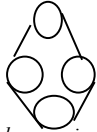

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIMATALOTU ESO**

Jan 20, 2019: Sa tiko kei keda na Kalou: Imanueli-II [Epiphany! I]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu-cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gumu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

A. Ai Vakamacala me baleta nai Vola nei Aisea: E vica na vakasama bibi meda vulica: 1. Erau parofisai vata ko Aisea [vakaIperiu ‘Yahweh is salvation’ se ‘Na Kalou na Vu ni bula’ se ‘na Kalou na Vu ni Veivakabulai’] E parofisai tiko e Jerusalemi ko Aisea, ka macala ni kawa talega vakatui. E so na parofisai nei Aisea e kune talega vei Maika baleta ni rau gauna vata; ko Aisea e Jerusalemi, ko Maika ena taudaku ni koro levu ko Jerusalemi. 2. Nai vola nei Aisea ka kune enai binibini vola mai na veidelana ena Waitui Mate ena 1946-8, 1956, me yacova sara na 2017. [Dead Sea Scrolls-Nai Vola Vivigi mai na Delana ena Waitui Mate, eso nai vola vivigi ogo e kunea taumada na dauvakatawasipi ni Bedouin ena Wadi Qumran ena baba ena West Bank ena bati ni wai ni Joritani. E rairai volai ena 100 BC/BCE, ka makawa sara mai na kena e vakadewataki kina nai VTM vakavavalagi [Revised Standard Version-e talei dina ni vica ga na duidui lalai ka sega ni vakalega sara nai vavakavakadewa eda wilika ka tauri mai na Masoret Text ko ya ena 6-9 na yabaki drau se rauta na 600- 900 AD/ACE]. E lailai sara na duidui e kune kina. Ni so na duidui lalai e tu enai vakadewa eda wilika, e vinaka meda kila na tikina ogo: E a vakayagataki ga na Masoret Text ka kune kina na Revised Standard Version [NRSV] kei na so tale nai vakadewavou ni VT me vakarawarawataka na kena wiliki. Ena vosa vakaViti sa rua ka vakadewataka na Bible Society. E 9 tale na yavu ka dau vakayagataki,

na yavu [sources] mai na vosa vaka Iperiu, Arameiki [Aramaic-vosa ena veisiga vakaIperiu], vosa vaka Kirisi, vosa vakaLatini, vosa vakaSiria, era vakayagataki me vakadewataki mai kina nai VT...meda kila tiko na tikina koya. 3. Nai VT e sega ni volai me vakawase ka vakatikina [me vaka na wase 60: tikina e 1-6] me vaka eda raica enai VTM kei nai VTV, ogo na ka vou ga era bulia ka vakacuruma ko ira na Dau ni VT ka sa vakayalia kina na drodro ni noda wilika. Ia sa yaga talega baleta ni dau veivuke ena kena wiliki na vanua eda gadreva. 4. Na Vakatauvatani ni Aisea kei nai VT taucoko: Ena so na rai vakaiVola Tabu era kaya eso na kena dau nai vakamacala ogo: Nai Aisea e 66 na kena wase [tautauvata kei na 66 nai vola enai VTM kei VTV] ka wasei Aisea ena rua nai wasewase levu :na 39 nai VTM, [1-39] na wase kei na 27 [40-66] na wase [VTM 39 nai vola, VTV 27 nai vola]. Sa talei ogo ni matai 39 na wase e tukuna vakalekaleka nai VTM taucoko, kei na 27 na wase e tukuna nai tukutuku vinaka ni VTV. Na wase 40 sa tekivu kina na domo mai veikau, ‘Dou caramaka na sala i Jiova...’ [40:3ff; 49:11ff] na vosa ka vakayagataka ko Joni na Dauveipapitaisotaki. Sa tukuna na Dauveiqaravi [Nai Vakabula Daurarawa-Suffering Servant, ka lumuti ena Yalo Tabu [52:13ff], ka sucu [49:5ff] mate ena vukuda na tamata, ka vakaturi cake tale mai na mate [52-53]. Tarava na kena vakaroti ni tamata vakabauta “Meda sai vakadinadina me yacova nai yalayala kei vuravura” [62,63,65] Sa laki tini ena nona kaya na Kalou, ni sa vakavouya na ka kecega na Kalou ena “lomalagi vou kei na vuravura vou” [65:17;66: 22]. Sa rawa ni da kaya ni vola nei Aisea sai koya nai VT taucoko sa vakalailaitaki [miniature Bible]. Sa qai talei sara ni 40-66 e rawa ni wase tale vakatolu: 40-48: na soli ni veivakacegui vei ira sa kunea na bula dredre kei na rarawa; 49-57:na vakasama ni Dauveiqaravi ni Kalou, a mate qai tucake tale; 58-66: na veika sa bera mai, na lomalagi vou kei na vuravura vou [65:17;66:22], na nona veilewai kei na vakarokorokotaki na Kalou [66:ff]. Sa okati kina na vosa rogolevu nei Jisu ni tekivu nona veiqaravi [61:1-4; Luke 4:16-19] 5. Na wasei ni vakawase kei na vakatikina kei na kena wasei me umata na vakasama, sa koto kina na nodrai naki me vaka e da vulica ena vuli VT. Sa vakarawarawataka vei keda noda wilika ka vulica. Taumada e wasei vakarua 1-40 kei na 41-66, ena gauna ogo e rawa nida wasea vakatolu ka tukuna na uma ni vakasama kei na gauna era dui volai kina: 1-40, 41-55 kei na 56-66 , Matai ni Aisea, Karua ni Aisea [Second Isaiah] kei nai Katolu ni Aisea [Trito Isaiah], me vukea na noda wilika, vakadikeva vakavuku, vakavinaka talega.

I. Aisea 62: 1-5: I. Na 1-5 nai yaloyalo ni vakawati ni Kalou kei na watina na tamata; se na Kalou kei na yalewa me rau veiwatini...nai yaloyalo sa boroi enai *VTM* kei na *VTV* ni Kalou na watina na Lotu se ‘tamata soro vei Karisito’ [na vosa ni vakadewa ni Vola Tabu ni ‘tamata vakabauta’ nei Jone Oniti]. Sa vakaraitaka ni gadreva na Kalou me yaco na duavata, me lesu mai ni marama, na yacana eliu ko BIU [Forsaken-Azubah] me ko Marautaka [Hephzibah], sa marautaki iko ko Jiova se ko LALA [Desolate-Shemamah] me ko Vakawati [Beulah], ‘ia na nomu vanua sa vakawati,’ na ‘Beulahland’ na sere eda dau rogoca me baleta na koro ni Kalou. **Se e na dua tale na kenai vakamacala e via tautauvata ga:** E tolu na vakasama e rawa me vakadewataki ena 5 na tikina oqo: 1. Nona vosa na Kalou me vakadeitaka kina na nona kauwaitaki Saioni se Jerusalemi ka guta tikoga me rawai koya ena nonai gu kei na nona loloma me yaco me watina. 2. Na vosa nei Aisea me vakaraitaka kina na nona gagadre na Kalou ni vinakata me vakavouya na bula ka rawai ena veivakatovolei ena tiko bobula, ia oqo sa vakalesuya na nona nanumi ira ka vakadeitaka tale na nona lomani ira me vakaga na bula ni tiko vakaveiwatini. 3. Na masu nei Aisea kei na nona gagadre me raica na vakataucokotaki ni nona veivakabulai na Mesaia vei ira na matatamata digitaki ka na solia talega na yaca vou. Na vakasama tolutolu oqo sa dusia ga na dodonu ni Kalou me vakatauca nona lewa ni lako tani na tamata ka na sauti koya na nonai valavala, ia ena vakalougatataki ni veivutuni ka talairawarawa ena Vunau ni Kalou. Na cakacaka sa vakayacora na Mesaia na veivakabulai kei na veivakataucokotaki kei na veivakavoui se veisautaki ni bula. II. Eke na veisau ni bula sa yaco ena veisau ni yaca ko Saioni sa no kina na titobu ni nona gadreva na Kalou me vakavolekatitaki Koya ki vua na tamata, ka vakayagataka kina na vakatautauvata se nai yaloyalo ni tiko vakawati. Mai na ‘Biu’ [Deserted] se Vanua Lala [Desolate] ki na Efasipa [Hephzibah] ‘Marautaka’ kei koya sa ‘Vakawati’ [Beulah se Beulahland]. Sa dusia na vakawati ni Kalou kei na mata tamata digitaki. Nai yaloyalo vakaoqo ni tiko vakawati sa vakamatatataki enai *VTM* me vakataki Osea kei Komera [wilika na Osea 1-14]. III. Na vakasama sa matata sara e nai *VTV* me baleti Jisu kei nai soqosoqo lewe ni lotu. Eda raica na bibi ni nodrau veiwekani na Kalou, na vanua kei na tamata, se lewe ni vanua. Na vakasama ka vakamareqeta na Kalou, Vanua kei na Tamata: ena vakasama vakaViti na tamata kei na vanua e dua ga, sa yavutaki ena yavu dei na Kalou. Na

vakasama vata e tiko vei ira talega nai taukei ni vanua oqo ko Ositerelia; sa rawa meda kaya talega ni ko ira nai taukei dina ni vanua era na duavata ena vakasama oqo. II. Na 6-12 e sega ni okati ena macawa oqo, ia sa duavata kei na vakasama ni 1-5 eda sa raica e cake, meda vakuria sara vakatotolo ga: Na Siga namaki ni veisotari ni Kalou kei na tamata: Me ‘yaco na loma ni Kalou’ na masu nei Aisea, me vakataki ira na yadrava na koro ka masu tiko vagumatua; sa salavata kei na masu nei Jisu me ‘yaco mai na nomuni Matanitu’. Sa dina tikoga na Kalou ena nona vosa ni yalayala. Na veika kece era sa tea ka maroroya na lewe ni vanua era na kania ga se gunuva ka sega ni ra na kauta vakasaurara na meca. Sa yaco na gauna vinaka, sa vakarautaki na gaunisala sa vakasavasavataki na vanua, sa vakarewa na drotini me vakaraitaka ki na lewe ni vanua ni qaqa na [noda] Kalou. Ena kacivaki ki na vanua raraba, ki vei Saioni se Jerusalemi, ‘*Raica sa lako mai nomui Vakabula. Mera vakarau na tamata me vakayacora na veika e vinakata nai Vakabula. Ena soli vei Saioni na yaca vou: Na Matatamata Savasava [Holy People], Matatamata sa vakabula na Kalou [God-redeemed], Koro sa Vakasaqarai [Sought-out], Koro Tawamudu, se Domoni ka sega ni Vunitaki Rawa [Not Forsaken]*’. E nai vakadewa enai FOV: ‘ko koya sa Domoni, ko koya sa sega ni Biu. Se na FNV: ‘...koro sa lomana na Kalou. Na Koro sa sega ni biuta na Kalou.’ Sa uasivi kina na masu vagumatua me yaco na loma ni Kalou ka vakavinavinakataki na veivagalalataki ka liutaki ira mai na tamata kecega ki Saioni. *Sa dua nai yaloyalo se vosa ni yalayala sa dusi Jisu sa kauta mai na veivakaduavatataki se na veiliutaki ni Kalou ena vuravura oqo. Se na bolebole ki na nona Lotu e vuravura.*

B: Ai Vakamacala ni Same: Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa

vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani tu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matani tu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 36 mai nai Wasewase I ni Same 1-41 ka salavata kei nai Vakatekivu, sa dusia tiko ga veibuli ni Kalou, na lutu ni tamata kei na sala n nona veivueti na Kalou n omna tikoga na nonai bulibuli talei, oi keda na tamata.

B. Same 36:5-10: I. Na nodrai vadi na tamata ca ena rusa ga, ia na Kalou sa yalodina, yalododonu ka savasava. Sa tarai lomalagi na Nona loloma, kei na Nona dodonu, ka sa dei tu me vaka na ulunivanua, kei na Nona lewa sa vuku me vaka na wasawasa sa sinai ena wai. Sa sega ni dodonu meda rerevaki ira na tamata ca, me vaka ni sa tudei na Nona lomani keda na Kalou, ka lewai ira na ca, ia sa kauti keda yani ki na gauna tawa mudu. II. Na Kalou ‘dau veimaroroi’ [6], na Kalou ‘sa yaloloma’ [7], na Kalou nai ‘vakaruru’ [7], na Kalou sa ‘vakarautaka na kakana ena tepeli ena nona vale’ [8], na Kalou sa ‘tu vei kemuni nai vurevure ni bula’ [8-9], na Kalou ‘sa vu ni rarama’ [9], na Kalou ‘yalododonu’ [10]. Sa vakaraitaka kece na dina, dodonu, savasava kei na loloma ni Kalou, sa sega sara ni biuta tu na tamata vakaluvaniyali. III. Sa totoka na veitikina yadua e cake ka rawa mo vakarabailevutaka sara enai VTM kei nai VTV. Oqo ga e dua na kenai vakaraitaki: ‘na wai ni bula’: edua na vakasama talei, ni rawa ni da gunu Vua na Kalou nida karamaca [Jeremaia 2:13]. Ko Jisu sa vakadeitaka ni ko Koya na wai ni bula, na wai tovure ki na bula tawamudu [Joni 4:14]. Sa wai ni bula se uciwai ni bula sa medra ga ko ira sa vakabauta na Turaga ka vakaraitaka vakamatata ko Joni enai Vakatakila 21-22.

C. Ai Vakamacala me baleta nai Vola nei Paula ki Korinica [Koronica]: I. Ko Koronica e tara toka ena dua na delana rabalailai ka wasawasa ruarua na yasana ka rawa ni tavo na waqa lalai ka usai voli se talaci kina nai voli mai na dua na yasana ki na yasana ka dua ka vakavodoki tale ena dua na waqa. Ena vukea nai voli me kua ni sokotaki vaka ki Kiriti de na luvu kina na waqa. E a tovolea ko Niro na tui Roma me taya nai keli me soko kina na waqa, ia sa qai rawa ga ena gauna oqo ka soko kina na waqa lelevu ka vakatotolotaka na veilakoyaki.

Baleta ni koto donu, sa yaco me koro ni sotasota ni veimata tamata ka ra kauta talega yani kina na nodra kalou. Ko ira na Jiu na nodra Kalou ko Jiova, ko Roma na kalou ni wasawasa ko 'Poseidon' kei Kirisi na kalou yalewa ni dodomo [love] ko 'Aphradite' ka rauta e 2000 na kena parofita gone yalewa ka ra vakayagataki ena dautagane kei na dauyalewa. Sa rauta me buli e dua na vosa vou 'vakakoronica' se ena vosavosa vakaViti 'koro ni ca' ka ni koro ni valavalaca. E na uneune levu ni 1858 e ceuraki kina na koro makawa ka kunei kina nai dabedabe ni veilewai ka lewai kina ko Paula. Ko Koronica erau veiqaravi toka kei Aceni, na koro levu ni vuku ka rau dau veisisivi se veiqatitaka se ko cei na koro rogo se dokai. II. A volai nai vola mai Efeso enai katolu ni nona kaulotu ko Paula rauta na 65 AD/ACE ka sauma kina eso na vakatataro ni nodra bula na lewe ni lotu.

I Koronica 12:1-11: I. Ena wase 12 sa matata ni sa soli nai solisoli ni Yalo Tabu, ia e so e ra vakayagataka nai solisoli e tu vei ira mera rogo kina se dokai ka ra boletaka ni nodrai solisoli ga e uasivi taudua. Oqo na ka e vakavuna na nodra vakatataro mai Koronica me baleta na nodra veiletitaka nai solisoli ni Yalo Tabu, ka sa qai la'ki vakamatatataki sara ena wase 13 me baleta na bibi ni solisoli e vakayagataki ena Loloma. Na cakacaka ni Yalo Tabu sa vakavuna mera cavuta rawa kina ni sa Turaga ko Jisu [3]. II. Sa duidui nai solisoli, duidui na cakacaka, duidui na veiqaravi, ia e vu se vure kecega ga mai Vua na Kalou, kei na Luvena kei na Yalo Tabu... edua ga nai vurevure, ko ya na Kalou. Sa sega kina ni dodonu mera veisisivi se veiqati ni uasivi ga nai solisoli e solia vei iko/au na Kalou; sa soli ga nai solisoli me yaga raraba, ka sega me vakavurea na veiqati, se veivuvutaki kei na tiko vakaca. III. Oqo e dua na tikina bibi meda vuli kina na tamata lotu ena gauna oqo; sa ulutaga vinaka ni veitalanoataki.

D. Nai vakamacala baleta na Kosipeli i Joni: 1. O cei ko Jisu Karisito? Sa saumi na taro ena Joni 1 ka vakayagataka ko Joni na sere e daulagati voli ena gauna koya ni ko Jisu na "Vosa" ka buli kina na vuravura ka solia na bula ena veika kecega [1:3, 4]. Ko Joni na Dauveipapitaisotaki sa kacivaka ni ko Jisu na "Lami ni Kalou sa kauta laivi nai vakavalaca ni kai vuravura" [1:29]. Ni sota kei Jisu kei Filipe sa kilai Jisu ni ko koya "sa tukuna ko Mosese kei na parofita" 1:45] kei na vosa nei Nacanieli ni ko Jisu, ' na Luve ni Kalou, na Tui kei Isireli" [1:49]. 2. Sa sinai nai vola enai talanoa veivakurabuitaki: na yalewa ni Samaria ka solia vua ko Jisu na 'wai sa tovure ki na bula tawamudu'[4:1ff], na marama ka vesuki ni valavalaca tiko [8:1-11], ko Lasarusa ka vakaturicake tale mai na mate [11], kei tisaipeli Tomasi ka vakatititakataki ni sa tucake tale mai na mate ko Jisu [21]. Sa vakayagataka ko Jisu na vosa rogo levu mai nai VTM ena taro nei Mosese se ko cei e vosa tiko vua, sa kaya "Koi au koi au ga [I am who I am]. Ko Jisu sa kaya ni sa bera ko Eparaama, au sa bula [I am]. Sa vakayagataka na vosa oqo ni 'Koi au na madrai ni bula'[6:35]; "Koi au na rarama kei

vuravura” [8:12]; *Koi au nai Vakatawa Vinaka* [10:14]; *”Koi au na vaini dina”* [15:1]. 3. E 7 na cakamana e vakayacora ko Jisu ena Joni, ia sa sega ni cakamana walega sai ‘vakatakilakila [signs] ni ko Jisu sa Luve ni Kalou. Nona vakabula na lokiloki [5:1-8] sa tukuna kina ni ko koya e vakataki Tamana sa sega ni vakacegu ena cakacaka [5:19] ka vakataki Tamana sa solia na bula vei ira e vinakata [5:21]. 4. Sa duidui nai tovo ni nona volavola mai vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic gospels]-Maciu, Marika kei Luke]. Sa dau balavu na veitalanoa kei ira eso, ka kenai naki me tukuna se ko cei ko koya kei na naki ni nona lako mai. Sa levu na veika vinaka sa veivakavulici kina ka vakabibitaka e tolu na ka bibi ogo: ni ko koya na sala, na dina kei na bula [the Way, the Truth and the Life 14:6] ka sega ni dua ga na sala ia ko koya na sala [not a way but the way, etc]. 5. A cava na vuni nona volavola? Me rawa ni vakabauta na tamata, “ia sa volai ogo mo dou vakabauta ni sa Karisito ko Jisu, na Luve ni Kalou, ia me soli vei kemudou na bula ena yacana ni dou sa vakabauta” [20:31]. ”E rawa vakacava na veika ogo? na taro nei Nikotimo. Sa matata sara ni kaya vua ko Jisu ni veitalia ga na nona dokai ena lotu ka vakaitutu cecere kina, ‘E dodonu mo sucu vou tale ena Yalo Tabu’. Sa gadrevi na veisau dina, koya ogo na ka e dodonu me vakayacora ko Nikotimo se oi keda yadua, me veisau na bula ka vakabauti Jisu: “Ni sa lomani ira na kai vuravura vakaoqo na Kalou sa solia kina na Luvena e duabau ga sa vakatubura me kakua ni rusa e dua vei ira sa vakabauti koya me nodra ga nai solisoli ni bula tawamudu.” [3:16]. 6. Nai talanoa ogo e tiko ena Maciu, Marika kei Luke: sa sega ni tiko enai vola nei Joni: na sucu nei Jisu; na Nona papitaiso; na Nona temaki; na vakasevi ni tevoru; na matalia ni yagoi Jisu; na Kanavata ni Lako Sivia; na veika dredre ena masu mai Kecisemani kei [tabadromuci] na kaucake ki lomalagi. E raica ko Joni ni sega ni coka na nonai naki [20:30-31] na veitalanoa oqori. E vakayagataka ga na veitalanoa ogo ni coka na nonai naki: na yukici ni wai me waini [’nai vakatakilakila’-signs, sega ni vakayagataka na vosa ‘cakamana’-miracles]; na turaga ena bati ni wai mai Peciseita; sa vakabulai na luvena na turaga dokai se vakaillesilesi [nobleman, official]; na vakabulai ni tamata sucu mataboko kei na vakaturi cake tale mai na mate nei Lasarusa. 7. Ko Joni e dua e voleka sara vei Jisu, “a sa vakararavi ena lomasarei Jisu, ...ko koya sa lomana ko Jisu.” [Joni 13:23]. Sa laurai e liu sara vei ira na kenai dau ni Vola Tabu ni ogo na Kosipeli vakayalo. Ena veigauna mai muri me yacova e daidai, sa dei tu ga na vakasama oqori ka vakayagataki me vukei keda ena noda yulica na vakabauta dina. Meda dau wilika vakavinaka nai vola ogo ka vunitaki koto e so na vakasama vuni ka uasivi meda raica ka na veivuke kina na Yalo Tabu [double meaning]. 8. A vola ko Joni na luvei Sepete ka tacina ko Jemesa, na tisaipeli se Apositolo. E vola nai vola tale eso [Joni 1,2,3] okati kina nai Vakatakila. A volai na Kosipeli ni bera ni vakarusai ko Jerusalem ena 70, se rauta beka na 85-90 AD/ACE ni bera nona kauvakavesu ki na yanuyanu ko Patimo.

I. Joni 2:1-11: Na vakabauta sa laurai vata kei nai matai ni ‘cakamana’ [miracle] se na vosa e vakayagataka ko Joni ‘nai vakatakilakila [sign] e Kena,

Kalili. Sa qai oti ga na nona papitaiso [tabadromuci] kei na nona vakadeitaki koya ni sa Luve ni Kalou. Eda sa raica ni sa yabaki 30 nona bula ka sa tekivu na nona cakacaka e talai mai kina mai vua na Kalou. Na taro nei Meri e rairai taro ga se cava e rawa ni vakayacora ko Jisu, ka rairai na taro vata ga e dodonu me tarogi watina kina, ko Josefa, ka sa rairai yali [mate] ko koya ena gauna ni soqo oqo. Eda sa vakadeitaka na nona kilai Jisu vakavinaka ko Meri, se ko cei ko koya; sa luvena ka sa Luve ni Kalou talega. Sa raica rawa ko Jisu ni dodonu me waraka nona gauna me qai vakatakilai koya kina, ia sa talairawarawa vei tinana ka yaco kina nai matai ni vakatakilakila [cakamana]. II. Eda kila ni tu nai tavi vakaitamera me vakayacora ko Jisu ena vukui vuravura, ia sa bibi vua me tiko talega ena dua na soqo ni wekana, ka soqo lailai ga. Sa sega sara ni vakawaletaka. Sa bibi nai tavi e lesi kina, sa bibi talega na ka lalai ni nona vuvale. III. Na soqo ni vakamau e taura e dua na macawa ka ra dau sureti kina na lewe ni koro taucoko, ia sa dua na soqo ka dodonu me vakarautaki vakavinaka. Ni maca koso na waini ena gauna ni kana magiti ni vakawati, sa dua na ka vakamadia. Sa rairai voleka sara ena matavuvale nei Meri kei Josefa ko koya sa vakawati, ka dodonu me ratou vakayacora e dua na ka ni sa maca koso na waini. IV. Na ono na saqa wai [60 na lita] sa dauvakayagataki ena nodra vuluvulu na sureti ni bera na kana se gauna ni kana me vaka na kenai vakarau. Na saqa vata ga ni veivakasavasavataki sa vakayagataka ko Jisu me vakasinaiti tale ena wai ka mera gunuva kina na waini vou na sureti. Sa qai ko koya ko ya na waini gunu vinaka; ka cava li me qai soli sara kina e muri? VI. Ko iratou na tisaipeli eratou sa yakabauta. Ko ira talega na sureti ena vakamau era sa na vakadinadinataka nai yakatakilakila ni tukuna se ko cei ko Jisu oqo? Era sa kila ni sa vakayacora ko Jisu na cakacaka veivakurabuitaki oqo ka sa tekivu kina na nodrai lakolako ni vakabauta na Turaga. Sa laurai na kaukauwa nei Jisu ena veika buli [created world/nature] ka sa rawa vua me veisautaka e dua ga na ka! VII. Na veileti ni ka baleta na noda gunu waini [yaqona ni vavalagi] sa dau vakayagataki kina nai talanoa oqo. Me vaka ga na gunu yaqona ni Viti se vavalagi, se na kana, vakatavako sa ka ga ni vakatulewa vinaka kei na kena vakaivakarau na bula [discipline life]. Sa bulia na Kalou na ka kece oqo sa raica ni sa ‘vinaka’ ia sa tu ga veikeda na kena vakatulewa. *E dua talega na ulutaga vinaka me veitalanoataki.*

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]: A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo